

Energetske zajednice građana kao mjera za postizanje ESG ciljeva

Damir Medved*

Damir Juričić**

U odnosu na klimatske promjene, kao društvo djelujemo usporeno. Posljedice klimatskih promjena postale su svakodnevnicima. Smjernice, direktive, sporazumi različitih svjetskih i europskih organizacija prisutne su već desetljećima. Sve se češće postavlja pitanje: što sami možemo učiniti, lokalno, kao uža zajednica, kao susjedstvo da doprinesemo mjerama koje bi mogle usporiti razorno djelovanje klimatskih promjena. U ovom tekstu razmatra se mogućnost udruživanja građana, lokalnog javnog sektora i poduzetništva u energetske zajednice građana (EZG) kako bi se u što kraćem razdoblju doprinijelo ostvarenju okolišnih, društvenih i upravljačkih (ESG) ciljeva. Postavlja se pitanje kako bi EZG mogle doprinijeti postizanju ESG ciljeva? Čini se da bi upravo pravne osobe, sadašnji ili budući obveznici ESG izvještavanja, ciljeve mogli ostvariti u energetske zajednici sa svojim radnicima.

1. Uvod

Postoje brojni primjeri neadekvatnog ponašanja ljudi u povijesti, ponašanja koja se često nazivaju "ponašanjem na korist vlastite štete". Tome su različiti psihološki, socio-loški i ekonomski razlozi no, nerijetko poticaji za promjenu ponašanja dolaze prekasno pa su i posljedice opipljivije i sveprisutnije. Recentan primjer predstavljaju "klimatske promjene" gdje su desetljeća protekla u debatama postoje li ili su plod fikcije, pogrešnih znanstvenih pretpostavki te treba li se u tom pogledu što poduzeti ili nastaviti činiti kao i do sada. Neovisno o uzrocima, svjedoci smo nadprosječnih ljetnih temperatura, kratkotrajnih vremenskih nepogoda s razornim djelovanjem, češćim pojavama poplava ili suša i slično. Ljudi takvih promjena postaju svjesni jer su dio njihove svakodnevnice pa, stoga, od svojih vlada

traže neodgodive akcije i mjere za kako bi se olakšalo življenje u "novo normalnim" okolnostima.

Kao društvo djelujemo usporeno. Mjere koje se sada urgentno provode, prisutne se kao definicije u raznim UN i EU direktivama i sporazumima desetljećima. SDG program UN-a do 2030. godine i regulatorni okviri EU-a kao što je Europski zeleni plan detaljno razrađuju potrebne mjere i osiguravaju financiranje tranzicije prema održivim ulaganjima i razvoju kako bi se osiguralo da do 2050. godine:

- Nema neto emisije stakleničkih plinova;
- Uspostavi gospodarski rast koji nije ovisan u uporabi resursa s karbonskim otiskom, te
- Niti jedna osoba ili regija neće biti zanemarene u toj tranziciji.

Slika 1: SDG ciljevi UN

Izvor: Ujedinjeni narodi.

* Mr.sc. Damir Medved, Sveučilište u Rijeci, Centar za podršku pametnim i održivim gradovima (damir.medved@uniri.hr).

** Dr.sc. Damir Juričić, Innerga d.o.o., Rijeka (damir.juricic@innerga.eu).

No kako to obično biva, ključni motivator za osjetnije promjene bit će materijalna korist poput stava Larry Finka, CEO Black Rocka (inače organizacije koja upravlja finan-

cijskom imovinom vrjednijom od 10 trilijuna dolara), "Ne bavimo se energetsom učinkovitošću zato jer smo "zele-ni" - nego zato jer je to profitabilno". Jedan od preporučenih mehanizama za postizanje navedenih ciljeva je i ESG regulativa Europske unije. ESG propisi osmišljeni su kako bi potaknuli transparentnost, održivost i etičke poslovne prakse. Cilj im je osigurati da tvrtke procjenjuju i objavljuju okolišne, društvene i upravljačke čimbenike koji utječu na rizike povezane s klimom, održive poslovne prakse i usklađenost s regulatornim standardima, no, da pritom to ne bude teret već prilika za poboljšanje poslovanja.

2. ESG

Što je ESG i kakav utjecaj ima na sve nas. ESG je kratica engleskih riječi *Environment, Society, Governance* (okoliš, društvo i upravljanje), a bazira se na konceptima održivog razvoja, odnosno uspostavi ravnoteže između ekonomskih, socijalnih i ekoloških zahtjeva kako bi se zadovoljile potrebe sadašnjosti bez ugrožavanja (ograničavanja) mogućnosti budućih generacija. Uspostava ravnoteže nije trivijalna jer treba uskladiti cijeli niz kriterija koji se, obično, prikazuju kao 3P (*People, Planet, Profit*) ilustrirano na slici 2:

1. Ljudi – ovi pokazatelji uključuju socijalne pokazatelje poput zrelosti zajednica, edukacije, ravnopravnosti, socijalnih resursa, zdravlja, kvalitete života i slično;
2. Planeta – uključuje pokazatelje o prirodnim resursima, kvaliteti vode i zraka, proizvodnji i racionalnoj potrošnji energije, upravljanju prostorom i načinima korištenja raspoloživog zemljišta;
3. Profit – uključuju pokazatelje koji obuhvaćaju gospodarske aktivnosti, profitabilnost poslovanja, ekonomski razvoj, investicije i slično.

Dakle, radi se o kompleksnoj optimizaciji jer treba pronaći odgovore na brojna pitanja - kako osigurati razvoj i blagostanje ljudi a da pritom ne uništimo okoliš i bioraznolikost, je li, uopće, izvediv daljnji ekonomski razvoj na dosadašnjim principima eksploatacije prirodnih resursa i neograničene konzumacije ili postoje racionalne alternative poput intenzivnijeg korištenja principa kružne ekonomije? Konačno, može li se pravednije rasporediti profit generiran ekonomskim aktivnostima i omogućiti transparentnije reinvestiranje u održivi razvoj, posebno siromašnijih sredina.

Slika 2: Koncept održivog razvoja i ključna pitanja

Izvor: Autori.

Kako je uvodno istaknuto, postojeći problemi su globalni. Ni jedna zajednica ne može biti izolirana ili sigurna. Stoga je potrebno zajedničko djelovanje u optimizacijskim procesima. Bez uravnoteženja i međusobnog uvažavanja pomaci neće biti mogući (bez profita nema održivog razvoja, ali on ne može biti na štetu ljudi i okoliša).

2.1. Značenje ESG

Primjena ESG principa u trgovačkim društvima može donijeti opipljive koristi, stoga ih ne treba promatrati kao administrativni teret već kao priliku za tranziciju s dodanom vrijednošću. Moguće je ostvariti brojne direktne uštede (niža potrošnja sirovina, energenata, vode, zbrinjavanje otpada i slično), osigurati povoljnije izvore financiranja ili manje poreze zbog primjene ESG principa, ali i indirektne koristi poput bolje reputacije poduzeća ili tržišne marke. Ne treba umanjiti značaj ni velike dostupnosti financijskih instrumenata Europske unije u svrhu transformacije poduzeća, razvoja novih proizvoda ili usluga baziranih na održivosti što je prilika za osvajanje novih tržišta.

U kontekstu Republike Hrvatske primjetan je visok stupanj kompatibilnosti ESG ciljeva sa strateškim ciljevima definiranim Nacionalnom razvojnom strategijom (NRS 2030) što je važno jer ima utjecaja na konkretne razvojne planove i dostupnost izvora financiranja poput NPOO 2021-2026 ili ESIF 2021 – 2027. U većini natječaja uvedena su "zeleni" bodovanja kojim se ocjenjuje, primjerice, energetska efikasnost, korištenje energije iz obnovljivih izvora ili smanjenje CO2 emisija, ali i uspostava odgovarajućih politika, procesa i sustava s ciljem kontrole izazova vezanih uz okoliš, društvo i upravljanje pri čemu je naglasak na sustavnim pristupima.

Implementacija ESG principa je različita za pojedine organizacije, no u većinu slučajeva potrebno je:

1. Interna analiza usklađenosti organizacije sa važećom ESG regulativom;
2. Identifikacija strateških rizika za organizaciju ukoliko se ne ispunjavaju ESG principi;
3. Definiranje organizacijskih ciljeva za ESG primjenu i transformacijskog hodograma;
4. Primjena ESG principa u poslovne procese organizacije;
5. Evaluacija i certifikacija te
6. Izveštavanje i promocija rezultata.

Različita znanstvena istraživanja¹ dokazuju direktnu vezu između primjene ESG principa i boljih poslovnih i financijskih rezultata organizacija koje su ih provele (bolji povrat na investicije, manja cijena kapitala, bolja percepcija organizacije od strane potrošača i potencijalnih ulagača). Može se, stoga, zaključiti da ulaganje u implementaciju ESG nije trošak i administrativni teret, već sjajna prilika za investiranje u budućnost organizacije, razvoj novih proizvoda i usluga, te ultimativno njeno povećanje profitabilnosti i koristi za radnike, vlasnike ili dioničare.

¹ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S221484502200103X>

2.2. Izvještavanje o mjerama ESG

S više od 2,400 ESG propisa diljem svijeta, jasno je da izvješćivanje o održivosti postaje vitalni dio korporativne usklađenosti. Europska unija posebno je bila na čelu ovih inicijativa uvodeći sveobuhvatne ESG propise koji imaju dalekosežne implikacije za tvrtke koje posluju u njezinoj nadležnosti. Razumijevanje i poštivanje ovih propisa ne znači samo pridržavanje EU i nacionalnih propisa već i priliku za unaprjeđenje poslovanja, postavljanje standarda za korporativnu odgovornost i usklađivanje s očekivanjima ulagača i potrošača. Općenito, za razumijevanje ESG mjera u okviru Europske unije, ključne su dvije uredbe donesene tijekom 2024. godine a koje detaljno uređuju ovo područje.

Uredba o korporativnom izvješćivanju o održivosti

Uredba o korporativnom izvješćivanju o održivosti² (*Corporate Sustainability Reporting Directive - CSRD*) označava značajan napredak u zakonodavnim mjerama Europske unije, čiji je cilj poboljšati i proširiti opseg zahtjeva za ESG izvješćivanje za subjekte koji posluju unutar EU-a. Ova je uredba ključna za poticanje kulture transparentnosti. Usredotočuje se na procjenu utjecaja svih poslovnih aktivnosti na ljude i okoliš. Njime se nastoji standardizirati i pojednostaviti ESG izvješćivanje u različitim sektorima, osiguravajući da tvrtke usvoje održive poslovne prakse i riješe financijske rizike povezane s klimom. CSRD nalaže sveobuhvatno objavljivanje ESG čimbenika, kao što su podaci o emisijama ugljika, gospodarenje otpadom, raznolikost i uključenost, prava radnika i čimbenici upravljanja. Olakšavanjem pristupa osnovnim ESG podacima, direktiva podupire sudionike na financijskim tržištima i klijente u donošenju informiranih odluka čime se pitanja održivosti integriraju u poslovne strategije.

Za one koji su upoznati s Direktivom o nefinancijskom izvještavanju (NFRD), CSRD je revizija i poboljšanje postojećih propisa o nefinancijskom izvještavanju. Ovi "izvorni" propisi zahtijevaju samo od velikih tvrtki da objave svoje ESG rezultate i ne ulaze u dubinu i detalje koje nalažu nove direktive o izvješćivanju. CSRD-om će se proširiti doseg na širi skup velikih poduzeća, kao i uvrštenih MSP-ova te na kraju poduzeća i društva kćeri izvan EU-a koji posluju u EU-u. Zahtjevi će stupiti na snagu u postupnom vremenskom roku ovisno o klasifikaciji poduzeća:

- 30. lipnja 2023: Europska komisija donosi prvi skup standarda izvješćivanja;
- Siječanj 2024: velika, na burzi uvrštena društva (one s više od 500 zaposlenih) morat će pratiti i prikupljati ESG podatke prema CSRD direktivi (izvještajna 2025. godina);
- Siječanj 2025: svako trgovačko društvo koje ispunjava dva od sljedeća tri kriterija mora pratiti i prikupljati ESG podatke prema CSRD direktivi: 250 radnika, 50 milijuna eura prihoda ili 25 milijuna eura u bilanci (izvještajna 2026. godina);

- Siječanj 2026: datum stupanja na snagu zakona koji će zahtijevati od većine malih i srednjih poduzeća (10-250 radnika) da započnu s izvješćivanjem (izvještajna 2027. godina);
- Siječanj 2028: datum stupanja na snagu usklađenosti s CSRD-om od tvrtki iz trećih zemalja (europske podružnice neeuropskih tvrtki s prometom većim od 150 milijuna eura).

Uredba o objavljivanju informacija o održivom financiranju (SFDR)

Uredba o objavljivanju informacija o održivom financiranju³ (*The Sustainable Finance Disclosure Regulation - SFDR*) obvezna je uredba Europske unije koja zahtijeva od sudionika na financijskim tržištima (FMP) i financijskih savjetnika da objavljuju informacije o ESG rizicima i mogućnostima svojih investicijskih proizvoda. Najznačajniji aspekt ovog zakonodavstva je da upravitelji fondova moraju dostavljati tromjesečne detaljne, kvantitativne podatke u ime svojih portfeljnih društava. SFDR ima tri glavna cilja:

1. Uklanjanje manipulativnog zelenog marketinga i lažnih tvrdnji (greenwashing);
2. Pozivanje na odgovornost za tvrdnje o održivosti koje su iznijeli FMP-ovi;
3. Poboljšanje transparentnosti održivih investicijskih proizvoda u europskom financijskom sektoru.

Kako bi se ispunili ovi ciljevi, SFDR će zahtijevati dvije razine objavljivanja u vezi s integracijom rizika i prilika održivosti u njihov proces donošenja odluka o ulaganju. Prva razina zahtijeva od FMP-ova da otkriju uzimaju li se i kako rizici održivosti u obzir u njihovom procesu donošenja odluka o ulaganjima. FMP-ovi također moraju objasniti vjerojatne učinke rizika za održivost na povrat financijskih proizvoda koje nude. To je objavljivanje postalo obvezno u ožujku 2021. Druga razina zahtijeva od FMP-ova da objave glavne štetne učinke svojih ulaganja na čimbenike održivosti. Ova razina objavljivanja zahtijeva pridržavanje regulatornih tehničkih standarda (RTS) o ESG-u i postala je obvezna u siječnju 2023. U lipnju 2023. pridržavanje načela štetnih učinaka (PAI) u okviru RTS-a također je postalo obvezno. Objave PAI-a uključuju pojedinosti o rizicima održivosti kao što su emisije stakleničkih plinova, potrošnja vode i utjecaj na ljudska prava. Detaljna analiza spomenutih uredbi nadilazi okvir ovog teksta, stoga ćemo se orijentirati na praktične primjere kako ostvariti ESG ciljeve, te kako energetske zajednice građana mogu pomoći u tom kontekstu.

Iz svega navedenog nameće se zaključak da kooperacije trgovačkih društava sa svojim radnicima u okviru energetske zajednice građana mogu predstavljati ostvarive mogućnosti višestrukih koristi: radnicima u vlastitoj proizvodnji obnovljive energije i postizanja ušteda u potrošnji vlastite energije, a trgovačkim društvima dobavu obnovljive energije po nižim i stabilnim cijenama te postizanje ESG ciljeva.

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022L2464>

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R2088&from=EN>

3. Energetske zajednice građana

Energetske zajednice građana (EZG) su poslovne formacije u koje se udružuju građani, javna tijela te poduzetnici kako bi koristili pogodnosti proizvodnje, dijeljenja i potrošnje vlastito proizvedene obnovljive energije.

3.1. Osnovna obilježja energetske zajednice građana

U pravni sustav Europske unije uvedene su Direktivom (EU) 2019/944 Europskog parlamenta i Vijeća datira od 5. lipnja 2019. U pravni sustav Republike Hrvatske uvedene su (djelomičnim) transponiranjem Direktive u Zakon o tržištu električne energije⁴ (ZTEE) 22. listopada 2021. godine.

Osnivanje, organizacija te poslovanje EZG u RH određeno je s više propisa od kojih su najznačajniji: ZTEE, Zakon o obnovljivim izvorima energije i visokoučinkovitoj kogeneraciji (ZOIE)⁵, Pravilnik o dozvolama za obavljanje energetske djelatnosti i vođenju registra izdanih i oduzetih dozvola za obavljanje energetske djelatnosti (Pravilnik o dozvolama)⁶, Pravilnik o općim uvjetima za korištenje mreže i opskrbu električnom energijom (Pravilnik o općim uvjetima)⁷, Odluka o visini naknada za obavljanje poslova regulacije energetske djelatnosti (Odluka o naknadama)⁸, Zakon o udrugama⁹ / Zakon o zadrugama¹⁰ te Zakon o financijskom poslovanju i računovodstvu neprofitnih organizacija¹¹.

Subjektima udruženim u EZG omogućeno je obavljanje više djelatnosti¹²:

- Proizvodnja (obnovljive) električne energije;
- Opskrba električnom energijom;
- Upravljanje potrošnjom električne energije;
- Agregiranje;
- Skladištenje energije;
- Energetska učinkovitost;
- Punjenje električnih vozila;
- Druge energetske usluge u skladu s pravilima kojima se uređuju pojedina tržišta električne energije.

Ovdje je važno istaknuti da se sve navedene djelatnosti mogu obavljati isključivo za članove EZG. Najznačajnija i najspominjanija usluga je dijeljenje proizvedene energije. Što to, u naravi, znači? U tehničkom smislu ne radi se o tome da jedan član usmjerava svoj višak proizvedene energije drugom članu. Višak proizvedene, a trenutno neutrošene energije člana koji energiju proizvodi svojim postrojenjem, usmjerava se u elektroenergetsku mrežu. Drugi član koji ima trenutno veću potrošnju od proizvodnje (ili uopće ne proizvodi energiju) svoje potrebe nami-

ruje iz mreže elektroenergetskog sustava. Dijeljenje energije je "virtualno" i odvija se obračunski posredstvom tzv. "ključeva dijeljenja". Na kraju svakog obračunskog razdoblja operator distribucijskog sustava, pomoću ključeva dijeljenja, raspoređuje višak proizvedene energije na članove EZG. Taj obračun bit će vidljiv na računu svakog člana EZG, temeljen na informacijama o korištenju energije iz mreže te o korištenju energije od članova EZG raspoređene posredstvom ključeva dijeljenja.

Ugađanju ključeva dijeljenja energije kod EZG s članovima različitih obilježja (dinamika proizvodnje i potrošnje, nabavna cijena energije iz mreže, kapacitet preuzimanja viškova energije proizvedene unutar EZG i slično) osobito je važno pridati pozornost iz razloga što će optimalnost poslovanja EZG ovisiti o njihovim vrijednostima. Ovdje se pod optimalnim poslovanjem razumije ravnomjerna raspodjela koristi i troškova među članovima EZG.

3.2. Osnivanje i poslovanje EZG

Energetska zajednica građana je poslovna formacija. Prema Direktivi, njen pravni oblik može biti "... *udruga, zadruga, partnerstvo, neprofitnu organizaciju ili malo ili srednje poduzeće, sve dok takav subjekt može, djelujući u svoje ime, izvršavati prava i podlijeći obvezama*"¹³. No, prema tumačenju ministarstva nadležnog za gospodarstvo (MINGOR)¹⁴ pravni oblik je isključivo udruga. Uz pretpostavku da je ovo tumačenje u duhu EU propisa i ZTEE, EZG se osniva sukladno Zakonu o udrugama. Početak osnivanja EZG obilježava okupljanje grupe građana, javnih tijela i poduzeća (ili kombinacije) oko namjere osnivanja EZG. Slijedeći korak je sazivanje osnivačke skupštine udruge na kojoj su prisutni članovi osnivači. Na osnivačkoj skupštini donosi se:

- Odluka o osnivanju udruge;
- Odluka o nazivu udruge;
- Odluka o usvajanju statuta udruge;
- Odluka o izboru predstavnika u tijela upravljanja udruhom;
- Odluka o imenovanju osoba ovlaštenih za zastupanje;
- Odluka o izboru likvidatora te
- Odluka o pokretanju postupka za upis u Registar udruge.

Uz navedene odluke potrebno je prirediti i popis osnivača udruge, poziv na osnivačku skupštinu te zapisnik. Svi dokumenti trebaju biti ovjereni od predsjednika(ce) udruge.

Statutom udruge potrebno je obuhvatiti ciljeve, područja djelovanja te djelatnosti udruge. Specifičnost udruge energetske zajednice su gospodarske djelatnosti koje se odnose na odredbu članka 26.11. ZTEE. Nadalje, statutom valja obuhvatiti tretman članstva u udruzi, rješavanje sporova i sukoba interesa, tijela udruge (npr. skupština, predsjednik te zamjenik predsjednika, tajnik i slično), način stjecanja i raspolaganje imovinom te prestanak posto-

⁴ NN, br. 111/21, 83/23

⁵ NN, br. 138/21, 83/23

⁶ NN, br. 44/22

⁷ NN, br. 100/22

⁸ NN, br. 38/22

⁹ NN, br. 74/14, 70/17, 98/19, 151/22

¹⁰ NN, br. 34/11, 125/13, 76/14, 114/18, 98/19

¹¹ NN, br. 121/14, 114/22

¹² ZTEE čl. 26.11.

¹³ Točka 44. uvodnih polazišta.

¹⁴ Izvješće o provedenom savjetovanju sa zainteresiranom javnošću o Prijedlogu zakona o izmjenama Zakona o tržištu električne energije s Konačnim prijedlogom zakona (PZ 516).

janja udruge. Statut potpisuje predsjednik(ca) udruge, a ovjerava nadležni županijski upravni odjel za opću upravu. Ukoliko je osnivanje udruge provedeno zakonito, upravni odjel izdat će rješenje o upisu udruge u Registar udruga Republike Hrvatske. Očekivano razdoblje za ove aktivnosti je između 1 i 3 mjeseca.

Osnivanjem i registracijom udruge okončan je prvi administrativni korak do krajnjeg cilja funkcionalne energetske zajednice. Drugi korak je ishođenje dozvole za obavljanje energetske djelatnosti organiziranja energetske zajednice građana. Tu dozvolu izdaje Hrvatska energetska regulatorna agencija – HERA. Radi se o bitno kompleksnijem postupku od onog osnivanja udruge. Odredbom točke 8. Pravilnika o dozvolama određeni su dokumenti i dokazi koje energetska zajednica mora prikupiti i podnijeti HERA-i da bi dobila dozvolu za obavljanje energetske djelatnosti:

- Obrazac Zahtjeva za izdavanje dozvole za obavljanje energetske djelatnosti;
- Izvadak iz Registra udruga Republike Hrvatske;
- Osnivački akt;
- Popis svih članova u energetske zajednici građana iz kojeg su za svakog vlasnika udjela odnosno člana vidljivi podaci o (i) vrsti pravne ili fizičke osobe, (ii) mjestu stanovanja, (iii) postotnom udjelu u članstvu i stvarnoj kontroli, (iv) stvarnom postotnom udjelu u članstvu ili stvarnoj kontroli energetske zajednice građana;
- Izjava odgovorne osobe da srednja poduzeća i velika poduzeća nemaju stvarnu kontrolu nad članovima energetske zajednice građana;
- Izvadak iz odgovarajućeg registra kojim podnositelj zahtjeva dokazuje da energetska zajednica građana djeluje na temelju zakona kojim se uređuje financijsko poslovanje i računovodstvo neprofitnih organizacija;
- Dokazi tehničke kvalificiranosti: (i) dokaz o vlasništvu ili pravu korištenja poslovnog prostora, (ii) opis informacijskog sustava za dijeljenje energije, (iii) važeći ugovori s drugim pravnim subjektima koji imaju utjecaja na tehničku kvalificiranost podnositelja zahtjeva, (iv) trogodišnji razvojni i investicijski plan, (v) uvjeti sudjelovanja u energetske zajednici građana;
- Dokazi stručne osposobljenosti: (i) organizacijska shema, (ii) popis zaposlenih radnika, (iii) važeći ugovori s drugim pravnim subjektima koji imaju utjecaja na stručnu osposobljenost;
- Dokazi financijske kvalificiranosti: BON-1 i BON-2;
- Izjava o nekažnjavanju.

Dakle, cijeli niz dokumenata kod kojih se sadržaj može različito tumačiti pa će pomoć onih koji su prošli proces ishođenja dozvole za energetske djelatnosti dobro doći. Očekivano razdoblje za provedbu ove aktivnosti je između 4 i 7 mjeseci.

Nakon ishođenja dozvole za rad EZG preostaje treći i posljednji korak do operativnog rada – praktično dijeljenje energije unutar EZG. Za taj korak, prema izjavi pojedinaca iz HEP ODS-a, trebat ćemo pričekati do konca 2024. godine. Naime, kako je naprijed u tekstu istaknuto, dijeljenje energije je obračunski proces, a njega vodi operator dis-

tribucijskog sustava. Na temelju energije predane u mrežu svih članova koji proizvode energiju, obračuna preuzimanja i predaje u obračunskom razdoblju te definiranih ključeva koji su predani operatoru distribucijskog sustava, operator za svako obračunsko razdoblje za svakog člana izrađuje matricu dijeljene energije. No, prije neposrednog dijeljenja energije unutar EZG valja unaprijediti sustave mjerenja, prikupiti podatke o proizvodnji i potrošnji energije članova te izračunati najbolju vrijednost ključeva dijeljenja kako bi udruga poslovala sukladno propisima kojima se uređuje njeno poslovanje. Za te aktivnosti trebalo bi izdvojiti barem 6 mjeseci.

Energetska zajednica građana nije pasivni poslovni subjekt. S početkom izvršavanja djelatnosti zbog kojih je osnovana kontinuirano treba provoditi različite administrativne i tehničke aktivnosti kako bi ona postala i ostala održivi poslovni subjekt. Radi se o aktivnostima vezanim uz činjenicu da je pravni oblik te formacije udruga te aktivnostima obavljanja energetske djelatnosti. U tom smislu potrebno je voditi računa o evidenciji članova, uključivanju novih članova i isključivanju postojećih. Periodično treba sazivati, pripremati i provoditi skupštine društva. Potrebno je izraditi i administrirati mrežnu stranicu kako bi se članovi i šira javnost pravovremeno informirala o stanju u zajednici. Svaka transakcija treba biti poslovno evidentirana pa je potrebno voditi računa o pravovremenom i zakonitom vođenju poslovnih knjiga. S time u svezi su i aktivnosti izvještavanja i podnošenja periodičnih financijskih izvještaja. Valja voditi i računa o potrebama postojećih i novih članova u pogledu ulaganja u tehničke kapacitete, primjerice, ugradnja postrojenja za proizvodnju i skladištenje obnovljive energije poput fotonaponskih postrojenja, vertikalne vjetroelektrane, baterije i slično. U posljednje vrijeme sve učestalije se javno raspravlja o održavanju postrojenja pa će profesionalna i pravodobna organizacija takvih aktivnosti biti od koristi za članove. S druge strane, u tehničkom smislu, potrebno je kontinuirano pratiti tokove dijeljenja energije te omogućiti članovima zajednice izvještaje o dijeljenju energije te plaćanju istekom svakog obračunskog razdoblja. Kako se ovdje radi o brojnim kombinacijama, važno će biti organizirati specifično i situaciji prilagođeno plaćanje, tj. provedbu transakcija plaćanja dijeljene energije. Tu se radi o specifičnim računalnim programima za koje treba osigurati kontinuirani i pouzdan rad. Najposlije, tržišta na kojima sudjeluje EZG stalno se mijenja i to kako u pogledu tehničko-tehnološkog tako i u zakonodavno-administrativnom pogledu stoga valja članove i o tim mogućnostima izvještavati. Pratiti razvoj ovih aktivnosti od velikog je značaja iz razloga što nove tehnologije mogu doprinijeti u usklađivanju profila potrošnje s dinamikom proizvodnje energije. Provedba različitih tehnologija umjetne inteligencije u poslovne procese EZG mogu doprinijeti efikasnosti rada i postizanja svrhe postojanja energetske zajednice.

4. Primjeri dobre prakse

Da bi se istražio odnos između energetske zajednice građana i okolišnih, društvenih i upravljačkih (ESG) kriterija,

potrebno je uzeti u obzir nekoliko čimbenika. Energetske zajednice su skupine ljudi ili organizacija koje se okupljaju kako bi lokalno proizvodile, trošile i upravljale energijom, često usredotočujući se na obnovljive izvore. Cilj im je povećati energetske učinkovitost, smanjiti emisiju stakleničkih plinova te pružiti ekonomske (i financijske) koristi zajednici. ESG ciljevi su kompatibilni ciljevima udruživanja u EZG.

Iskustvo to i potvrđuje jer energetske zajednice često promiču obnovljive izvore energije (sunce, vjetar i slično) koji izravno doprinose smanjenju ugljičnog otiska. Promicanjem lokalne proizvodnje energije moguće je smanjiti ovisnost o fosilnim gorivima usklađujući se s ciljevima ekološke održivosti u ESG kriterijima. Energetske zajednice ujedno stvaraju i nova lokalna radna mjesta, doprinose dostupnosti jeftinije energije te doprinose povećanju otpornosti lokalnog stanovništva na energetske ili financijske stresove. EZG doprinose energetske jednakosti dajući zajednicama kontrolu nad njihovim izvorima energije usklađujući se s društvenim aspektom ESG-a. I treća komponenta upravljanja je važna - energetske zajednice često djeluju na načelima demokratskog upravljanja i sudjelovanja zajednice. To povećava transparentnost, odgovornost i uključivo donošenje odluka članova EZG usklađujući se s kriterijima upravljanja u ESG-u.

Informacije o pojedinim slučajevima u kojima su energetske zajednice građana bile uspješne mogu pružiti uvid o načinu ispunjavanja ESG kriterija. Primjeri mogu uključivati solarne projekte u zajednici, vjetroelektrane u zajedničkom vlasništvu i slično. Nažalost, kako u Republici Hrvatskoj još ne postoje operativne EZG valja se informirati na primjerima iz svijeta.

Larsmo Vindkraft Oy, Finska

Larsmo Vindkraft Oy osnovale su privatne osobe na području Larsmo u blizini Kokkole u Finskoj. Cilj zajednice bio je financirati istraživanje potencijala vjetera i na kraju izgraditi vjetroelektranu u regiji. Ovu inicijativu pokrenuo je lokalni stanovnik zainteresiran za održivost i obnovljivu energiju. Projekt je uspješno promovirao lokalnu proizvodnju obnovljive energije, smanjio emisije CO₂ i potaknuo uključivanje građana.

Zadruga Lohtaja, Finska

Početkom 2000-ih, zadruga Lohtaja pojavila se kao rješenje za zastarjele sustave grijanja na ulje u finskim ruralnim seoskim zajednicama. Zadruga se usredotočila na korištenje drvene sječke kao izvora grijanja, što je bilo isplativije i ekološki prihvatljivije u usporedbi s naftom. Ova inicijativa ne samo da je smanjila troškove grijanja, već je i promovirala korištenje lokalnih obnovljivih izvora, usklađujući se s ekološkim i socijalnim ESG kriterijima poboljšanjem energetske sigurnosti i podrškom lokalnim gospodarstvima.

Karise Permatopia, Danska

Karise Permatopia je eko-selo u Danskoj koje se fokusira na održivost u svim aspektima svog poslovanja. Zajednica

od 90 kuća u nizu energetske je samodostatna. Koristi geotermalni sustav grijanja koji se napaja lokalno proizvedenom obnovljivom energijom. Također posjeduje te upravlja vjetroturbinom koja doprinosi energetske potrebama zajednice te napaja stanice za punjenje električnih automobila. Ovaj projekt je dobar primjer holističkog pristupa održivosti koji pokriva okolišne, društvene i upravljačke aspekte.

Dindgen, Njemačka

U Dingdenu, okrugu grada Hamminkeln (27.000 stanovnika), građanska volonterska inicijativa koja je uspostavljena za podržavanje rada javnog vanjskog bazena, sada koristi javne krovove za proizvodnju fotonaponske energije. Prihod od prodaje električne energije omogućuje društvu da financijski podrži općinu kako bi se osiguralo održavanje bazena. Društvo za vanjske bazene u Dingdenu (Freibad-Verein Dingden e.V.) ima 3.100 članova (od ožujka 2019.) i osnovano je 2000. godine.

Ovi primjeri ilustriraju kako male energetske zajednice i građanske inicijative uspješno provode projekte koji su u skladu s ESG kriterijima, pokazujući ekološku održivost, društvene koristi i prakse dobrog upravljanja.

Osim primjera formiranja energetske zajednice građana u suradnji sa gradovima i javnim tijelima, zanimljiva su i iskustva aktivnog uključivanja poduzeća kojima je, također, postizanje ESG ciljeva osobito značajno. Postizanje tih ciljeva, praksa to pokazuje, jednostavnije je u kooperaciji s lokalnom zajednicom, konkretnije, uspostavom EZG. Primjer je provedba programa u kojem poduzeće pomaže svojim radnicima u operacijama dobave i ugradnje fotonaponskih postrojenja na krovove svojih domova te potom sudjeluje u zajedničkom dijeljenju energije. Iz prakse proizlazi da su takve inicijative i kooperacije dobar način za postizanje ciljeva u području utjecaja na okoliš, društvo i upravljanje. U nastavku nekoliko argumenata za ovu pretpostavku:

Utjecaj na okoliš

Poticanjem ugradnje fotonaponskih postrojenja, poduzeća promiču korištenje obnovljive energije, što izravno smanjuje ugljični otisak radnika u njihovim domovima i poduzeća. Ovakva inicijativa ujedno pomaže povećati ukupnu upotrebu obnovljive energije u zajednici pridonoseći ciljevima ekološke održivosti. I konačno, poduzeća mogu učinkovito iskoristiti višak energije, čime se smanjuje ovisnost o neobnovljivim izvorima energije te promiče održiviji energetske ekosustav.

Društveni učinak

Podrška radnicima u dobavi i ugradnji fotonaponskih postrojenja može smanjiti troškove energije u njihovim kućanstvima, doprinoseći njihovoj financijskoj dobrobiti kao i zadovoljstvu rada u poduzeću. Ovakva inicijativa može poslužiti kao model za druga poduzeća i zajednice pokazujući prednosti korištenja obnovljive energije te potičući širu primjenu. Provedbom ovakvih programa, poduzeća

povećavaju svijest i znanje o obnovljivoj energiji među svojim radnicima, ali i širom zajednice.

Utjecaj upravljanja

Dijeljenje viška energije s radnicima po konkurentnim cijenama pokazuje predanost poštenoj i etičkoj poslovnoj praksi. Ovakve inicijative pokazuju sklonost uključivanju radnika i ostalih dionika potičući osjećaj zajedništva te sudjelovanja u postizanju zajedničke svrhe. Poduzeća mogu istaknuti ovaj program u svojim ESG izvješćima, pokazujući svoju predanost održivosti i praksama odgovornog upravljanja.

Iz naprijed navedenog daje se istaknuti nekoliko smjernica. Prvo, važno je osigurati da je proces dijeljenja viška energije transparentan i pošten, s primjerenim cijenama koje svim dionicima pribavljaju jednake koristi i troškove. Drugo, uvijek valja aktivnosti uskladiti s lokalnim javnim politikama i propisima kako bi se izbjegli rizici koji proizlaze iz neusklađenosti. Treće, važno je pružiti podršku i obuku radnicima o tome kako instalirati i održavati fotonaponska postrojenja, a sve u cilju postizanja optimalnog poslovanja inicijative. Dobar primjer u prepoznavanju ovakvih inicijativa može biti Google. Razvio je program uspostavljanja sustava proizvodnje obnovljive energije posredstvom kojih podržava radnike u usvajanju rješenja za obnovljivu energiju uključujući i pomoć prilikom ugradnje fotonaponskih postrojenja. Upravo u aktivnostima nabave postrojenja značajnu ulogu mogli bi imati i programi temeljeni na crowdfunding principima koji pomažu radnicima i stanovnicima u uspostavljanju energetske zajednice uz prihvatljive troškove te uz podršku lokalnih vlasti i/ili poduzeća.

Zaključno, provedba različitih programa podrške i pomoći radnicima u uspostavi fotonaponskih postrojenja u okviru energetske zajednice građana je sukladna ESG načelima i ciljevima. Promiču održivost okoliša i podržavaju društvenu dobrobit. Ovakve inicijative mogu pozicionirati poduzeća kao lidere u korporativnoj odgovornosti i održivosti.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Međunarodna praksa, obilježja ESG i EZG te trendovi vođeni domaćim i EU propisima iz područja klime i okoliša, sve više usmjeravaju pozornost javnog i privatnog menadžmenta na mogućnost postizanja ESG ciljeva suradnjom sa svojim radnicima u formi energetske zajednice građana. Takva suradnja može imati pozitivni utjecaj na zadovoljstvo i veću uključenost radnika u postizanje strateških ciljeva poduzeća, ali i koristi poduzeća od dobave obnovljive energije po smanjenim i stabilnim cijenama. Posljedično, ovakva kooperacija može imati pozitivnog utjecaja na ESG izvještaje te smanjenje poslovnih rizika.

IMATE PITANJE?

Slobodno nam se obratite sa
svim dilemama i pitanjima.
Tu smo za Vas.

www.tim4pin.hr

pitajcentar@tim4pin.hr